

ОСВІТНЯ ФУНКЦІЯ КОНСАЛТИНГУ
Марченко О.С., д.е.н, професор
Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

Обґрунтовано місце та роль економічного консалтингу у системі освіти економіки знань. Розкрито зміст освітньої функції консалтингу, доведено необхідність розвитку консалтингової діяльності вищих навчальних закладів.

Ключові слова: економічний консалтинг, консалтингові ресурси, освітня функція консалтингу, навчальний ефект консалтингу.

Формування засад економіки знань зумовлює необхідність створення освітньої системи, що відповідає вимогам постіндустріального суспільства: безперервність, креативність, доступність, різноманітність, актуальність. В. Геєць, розкриваючи зміст перехідних процесів до економіки знань, визначає сучасну освіту як школу у широкому розумінні: «це вся система дошкільного виховання, а також початкова школа, середня та середньоспеціальна освіта у відповідних навчальних закладах, вища освіта, а далі йде процес безперервної освіти і самоосвіти протягом усього життя, що і забезпечує перетворення освіти в інститут, який першочергово формує соціальний порядок світосприйняття, на відміну від біологічного» [1, с. 6].

Економічний консалтинг – це підприємницька діяльність професіональних консультантів з надання економічним суб'єктам консалтингових (ділових) послуг консультативного типу, що забезпечує підвищення ефективності й конкурентоспроможності бізнесу на підставі впровадження досягнень науки, знань і новаторського досвіду в господарську практику. На нашу думку, існують всі підстави щодо визнання економічного консалтингу у якості важливою складовою освітньої системи, що формується, зокрема, з таких її елементів, як післядипломна освіта та підвищення кваліфікації, бізнес-освіта, економічна освіта, самоосвіта. Як справедливо підкреслюють фахівці з управлінського консультування А. Тищенко, С. Фомішин, Ю. Чернов, сьогодні актуально бачення консультування не тільки як системи професіональної допомоги у вдосконаленні управлінської діяльності у бізнес-організації, а й як системи освітньої. «Системи, що формує, підтримує і розвиває соціально-індивідуальну цінність освітніх зусиль на всіх рівнях менеджерівської діяльності» [2, с. 16]. Вважаємо, що навчання займає особливе місце в економічному консалтингу. З одного боку, процес консультування – це завжди навчання, передача знань і досвіду консультанта клієнтові. З іншого боку, оскільки навчання характеризується специфічними цілями, методами і прийомами, то надання освітніх послуг може бути одним з видів економічного консалтингу.

Зараз у науковій і прикладній літературі розкриття освітньої ролі консалтингу обмежується виокремленням навчального консалтингу. А у класифікаціях видів консалтингу, що наводяться у працях багатьох авторів, навчальний консалтинг навіть не називається. Як приклад такого підходу достатньо розглянути перелік видів інтелектуальних послуг бізнесу, що наводиться Ю. Забродіним: діагностика, консультування й аналітика, науково-дослідні й дослідно-конструкторські роботи (НДДКР), інфокомунікаційне посередництво, маркетингові і юридичні послуги, а також інжиніринг, професійний (у тому числі інноваційний) менеджмент і системне фінансове управління [3, с.9].

Для економічної науки консалтинг, його освітня роль та напрями її реалізації ще не стали об'єктом всебічного теоретичного аналізу, що значною мірою ускладнює наукові пошуки в дослідженні закономірностей становлення й розвитку економіки знань, сектор консалтингових послуг якої є одним з найважливіших, напрямів та заходів формування ефективної системи освіти.

Обґрунтування освітньої функції консалтингу зумовлює необхідність розкриття його науковпроваджувальної ролі як постачальника консалтингових ресурсів; навчального ефекту консалтингової послуги та притаманних їм рис послуг освітніх; характеристики консалтингового ринку як сегмента ринку освітніх послуг.

Консалтингові ресурси – це професійні знання, які у процесі консультування отримують інституційне закріплення і передаються клієнтам на комерційних засадах разом з супутньою інформацією. У змісті консалтингових ресурсів інтелектуальному складнику належить пріоритетна роль, а інформаційному, що його доповнює, – супутня. Це дає підставу для визначення консалтингових ресурсів особливим видом ресурсів інтелектуальних – сукупності явних та неявних знань, а також їх носіїв. Інтелектуальні ресурси, як вважає С.М. Клімов, є чинником виробництва, що перебуває в розпорядженні підприємства [4, с. 28].

Треба підкреслити, що використання господарюючими суб'єктами консалтингових ресурсів сприяє, по-перше, досягненню ними певного рівня адаптивної ефективності, тобто здатності оптимально функціонувати в системі правил і норм ринку на базі засвоєння і використання знань, інформації, інновацій, досвіду та ін. Адаптивна ефективність – це здатність економічної системи до навчання, інновацій, протидії ризикам, її готовність до розв'язання проблем, що перешкоджають розвитку [5, с. 76]. Користуючись професійними порадами, економічні агенти мають можливість ефективно адаптуватися до інституційного середовища підприємницької діяльності, що постійно змінюється. По-друге, консалтингові

ресурси сприяють підвищенню ефективності використання всіх ресурсів бізнесу, тобто його аллокаційної ефективності. Адаптивна і аллокаційна ефективність тісно взаємопов'язані. З одного боку, як справедливо підкреслює О. Сухарев, доки неефективно використовуються чинники виробництва, говорити про підвищення адаптивної ефективності недоречно [5, с. 76]. З іншого, здатність до навчання і набуття знань, засвоєння інновацій, яка є підставою адаптивної ефективності господарюючих суб'єктів, – важлива умова досягнення ними необхідного рівня аллокаційної ефективності.

Призначення консалтингу як чинника підвищення адаптивної і аллокаційної ефективності й конкурентоспроможності бізнесу знаходить свій прояв у його функціях. Поняття функції (обов'язок, коло діяльності) використовується багатьма науками, має різне тлумачення залежно від їх предмета й завдань. Економічна наука використовує цю категорію, по-перше, для пояснення залежності, співвідношення між перемінними величинами, по-друге, для характеристики змісту економічної ролі (призначення) окремих господарюючих суб'єктів, організацій і інститутів, включаючи основні напрямки й завдання її реалізації.

Функціями консалтингу є головні напрямки реалізації його призначення (ролі) у підвищенні ефективності й конкурентоспроможності бізнесу. Система функцій консалтингу включає: (а) власні функції, які є проявом його змісту як професійної діяльності з забезпечення господарюючих суб'єктів знаннями і інформацією, необхідними для їх ефективного функціонування (накопичувальна, трансмісійна, транзакційна); і (б) вмінені (поставлені), що являють собою напрямки (обов'язки) реалізації призначення консалтингу, зумовлені його місцем і роллю в ринковій системі як чинника ефективності та конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів (раціоналізуюча, інноваційна, регулююча, освітня). Підкреслимо, що освітня функція консалтингу належить до його вмінених функцій, є похідною від таких його власних функцій, як накопичувальна і трансмісійна.

Змістом накопичувальної функції є діяльність професіональних консультантів, пов'язана з одержанням, збереженням і нагромадженням головного ресурсу консалтингу – високопрофесійних знань та інформації. Трансмісійна функція полягає у здійсненні суб'єктами консалтингової діяльності передавання економічним агентам необхідних професійних знань і інформації, головним каналом якого є ринок консалтингових послуг.

Накопичувальна і трансмісійна функції консалтингу складають основу реалізації його освітньої ролі як продуцента і постачальника суб'єктам господарювання консалтингових ресурсів.

З одного боку, її реалізація потребує, по-перше, накопичення суб'єктами консалтингової діяльності професійних знань і інформації, що є підґрунтям надання високоякісних консалтингових послуг, умовою ефективною консалтинговою діяльністю; по-друге, їх передавання господарюючим суб'єктам, тобто розвитку консалтингу як спеціального каналу поширення знань і інформації в умовах ринкової економічної системи. Як справедливо підкреслює Л. Демидова, сьогодні сектор ділових і професійних послуг служить одним з головних каналів поширення й освоєння наукових знань, технологічних, організаційних, управлінських та інших інновацій, передового досвіду [6, с. 48]. З іншого боку, спрямована на сприяння засвоєнню підприємцями й менеджерами нових знань, досвіду й інформації, що передаються в процесі консультування, навчальна діяльність професіональних консультантів є важливим чинником ефективною реалізації функцій консалтингу.

Консалтингу притаманний навчальний ефект: по-перше, його окремим видом є навчальний консалтинг – проведення лекцій, семінарів, тренінгів, курсів тощо; по-друге, навчання є невід'ємною складовою консультаційної діяльності, оскільки консалтинговий процес припускає використання різних навчальних технологій, методик і прийомів з метою передачі клієнтові необхідних йому знань, досвіду, інформації.

На нашу думку, навчальний ефект консалтингу становить собою важливий елемент цінності консалтингової послуги для господарюючих суб'єктів. В умовах інформаційної економіки одержання нових знань і навичок, з одного боку, служить обов'язковою умовою ефективного, конкурентоспроможного ведіння бізнесу, а з іншого – вимагає від підприємців значних витрат фінансових ресурсів і часу на власне навчання й підвищення кваліфікації працівників. Навчаючись у процесі консалтингового обслуговування, клієнт поряд професійною допомогою у вирішенні господарських проблем, по-перше, здобуває необхідні йому знання, а по-друге, певною мірою заощаджує фінансові ресурси й час, які потрібні були б при його зверненні до інших джерел освітніх послуг.

Навчальний ефект консалтингу дає підстави для висновку, що консалтинговому продукту, в тій чи іншій мірі, притаманні характеристики освітнього продукту, а консалтинговій послугі – риси послуги освітньої.

Консалтинговий продукт, сутнісним рівнем змісту якого є професійні знання і інформація, результативним рівнем – потенційна (очікувана) вигода клієнта від використання консалтингових ресурсів у господарській практиці, є інтелектуальним, має ознаки інформаційного, освітнього й інноваційного продуктів. Консалтингові послуги – це професійні дії консультантів, спрямовані на надання допомоги господарюючим суб'єктам у розв'язанні проблем функціонування й розвитку їх бізнесу, підвищення його ефективності й конкурентоспроможності. За функціональним призначенням консалтингові послуги є інфраструктурними, забезпечують ефективну адаптацію суб'єктів підприємницької діяльності до

ринкового й інституціонального середовища бізнесу; і ресурсними, оскільки передані клієнтам професійні знання, досвід, інформація є консалтинговими ресурсами бізнесу.

Консалтингові послуги, як і освітні, належать до класу тих, що є абсолютно нематеріальними. Це дає підставу для визначення їх як чисті послуги. Загальними рисами консалтингових і освітніх послуг також є:

1) значна ступінь їх невіддільності не тільки від виробника (джерела), але й від споживача (одержувача). Підготовка рекомендацій і висновків, складання консультаційних проєктів (як і усне консультування) неможливо без активної участі клієнта, без продуктивних консультант-клієнтських відносин на всіх стадіях консалтингового циклу. Тому нерозривність виробництва і споживання консалтингових послуг виступає не як лінійний зв'язок, а як взаємозв'язок, взаємодія і взаємозалежність дій консультанта і клієнта в процесі консалтингового обслуговування: з одного боку, найважливішою умовою результативності останнього є активна роль клієнта в консалтинговому циклі, з другого – професійна допомога консультанта може знадобитися клієнтові на стадії впровадження рекомендацій у господарську практику, тобто в процесі споживання (використання) отриманих знань та інформації;

2) якісна неоднорідність консалтингових і освітніх послуг, що залежить не тільки від джерела (консультанта, викладача), формою інтелектуального продукту якого вони є, а й від ступеня й ефективності участі споживача (клієнта, учня) у процесі передачі знань та інформації.

Навчальний ефект, будучи складником цінності консалтингових послуг, надання консультантами послуг навчального консалтингу, дає підставу для характеристики консалтингового ринку як сегмента ринку освітніх послуг.

Консалтинговий ринок є економічним механізмом, за допомогою якого професійні знання й інформація у формі консалтингових послуг передаються економічним суб'єктам, які використовують консалтингові ресурси в господарській практиці. виступає одним з найважливіших елементів соціально-економічного механізму. Консалтинговий ринок забезпечує комерціалізацію знань та інформації, які становлять зміст інтелектуальних ресурсів сучасної економіки, зокрема їх особливого виду – консалтингових ресурсів.

Таким чином, економічному консалтингу притаманна освітня функція, яка є вміненою, похідною від накопичувальної і трансмісійної функцій. Змістом освітньої функції консалтингу є професіональне сприяння у процесі консультування оволодінню господарюючими суб'єктами специфічними знаннями та інформацією, застосування яких на практиці є умовою досягнення ефективності і конкурентоспроможності бізнесу. Освітня функція знаходить свій прояв у навчальному ефекті консалтингу: навчання як елемент консультування та вид консалтингу; що є складовою цінності консалтингової послуги. Навчальний ефект консалтингу, притаманність консалтинговому і освітньому продуктам, консалтинговій і освітній послугам загальних рис дають підстави для визначення консалтингового ринку, зокрема ринку навчального консалтингу сегментом ринку освітніх послуг.

Виходячи з цього, формування сучасної системи освіти потребує визнання і реалізації освітньої ролі консалтингу як її невід'ємного елемента (рис. 1).

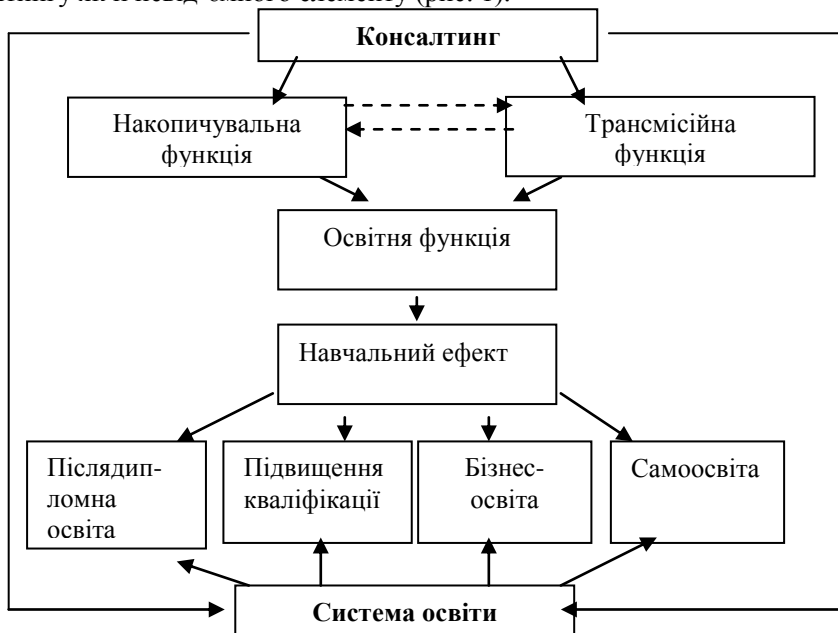

Рис. 1. Освітня функція консалтингу

Особливо слід підкреслити взаємозв'язок консалтингу і вищої освіти, яка, як правило, надає послуги навчального консалтингу у формі тренінгів, різних курсів підвищення кваліфікації й перекваліфікації, семінарів, конференцій тощо, здійснює консультування юридичних і фізичних осіб

відповідно до спеціалізації певного навчального закладу. Для вузів розвиток консалтингової діяльності, з нашого погляду, може стати досить ефективним напрямком їх комерціалізації, джерелом додаткових фінансових ресурсів. Крім того, розвиваючи навчальний консалтинг, інші види економічного консалтингу, вища школа одержує, що немаловажно, можливість прямого моніторингу структури й динаміки потреб різних секторів економіки у фахівцях певної кваліфікації. На жаль, в Україні консалтинговий напрямок діяльності освітніх структур практично не розвивається, хоча надання консалтингових послуг є надзвичайно ефективним напрямком підвищення якості освітніх послуг, оскільки зближує сферу освіти з господарською практикою, ринок освітніх послуг і ринок праці.

Література:

1. Геєць В.М. Характер перехідних процесів до економіки знань / В.М. Геєць // Економіка України. – 2004. – №5. – С.4–13.
2. Чернов Ю.В. Управленческое консультирование: учеб. пос. / Ю.В. Чернов, С.В. Фомишин, А.И. Тищенко. – Херсон: ОЛДИ - плюс, 2003. – 272 с.
3. Забродин Ю.А. Интеллектуальные услуги в бизнесе [справ. пособ.] / Ю.А. Забродин. – М.: Экономика, 2009. – 635 с.
4. Климов С.М. Интеллектуальные ресурсы общества: [монография] / С. М. Климов. – СПб.: ИВЭСЭП, Знание, 2002. – 199 с.
5. Сухарев О.С. Основные понятия институциональной и эволюционной экономики: Краткий курс лекций: [уч. пос.] / О. С. Сухарев. – М.: Центр эволюц. экономики ИСРАН – Брянск: Изд-во Брянск. госунта, 2004. – 128 с.
6. Демидова Л. Сфера услуг США: факторы ускорения динамики / Л. Демидова //Мировая экономика и междунар. отношения. – 2005. – №12. – С. 38–49.

Аннотация

ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ФУНКЦИЯ КОНСАЛТИНГА

Марченко О.С., д.э.н., профессор

Национальная юридическая академия Украины имени Ярослава Мудрого

Обоснованы место и роль экономического консалтинга в системе образования экономики знаний. Раскрыто содержание образовательной функции консалтинга, доказана необходимость развития консалтинговой деятельности высших учебных заведений.

Ключевые слова: экономический консалтинг, консалтинговые ресурсы, образовательная функция консалтинга, обучающий эффект консалтинга.

Summary

Educational function CONSULTING

Marchenko O.S., d.e.n., Professor

National Law Academy of Ukraine Yaroslav the Wise

A place and role of the economic consulting is grounded in the educational system economy of knowledge. Table of contents of educational function of consulting is exposed; the necessity of development of consulting activity of higher educational establishments is well-proven.

Key words: economic consulting, consulting resources, educational function of the consulting, teaching consulting effect.

Надійшла до редакції 01. 10. 2010 р.

© **Марченко О.С., 2010 р.**